THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper of Western Canada.

דאָס אידישע וואָרט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA

Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones: 55 409—53 213
Winnipeg Manitoba

מער ארבעט, — ווייניקער פאָליטיק

דר. ווייצמאַן זאָל זיך עס האָבן אויסגעדריקט ביי דער נאָר־וואָס גע־שלאָסענער זיצונג פונ׳ם אקציאָנס קאָמיטעט, אז מען מוז איצט שיינקען מער אויפמערקזאַמקייט צו ממשות׳דיקער בוי־ארבעט אין ארץ־ישראל, ווי צו פאָליטיק.

די זיצונג פון דער אדמיניסטראַטיווער קאָמיסיע פון דער אידישער אגענטור, וואָס קומט איצט פאָר אין לאָנדאָן, דאַרף איצט פאַרווירקלאָכן דעם דאָזיקן לאָזונג. די אגענטור איז ניט קיין פאָליטישע קערפּערשאַפט, און איר איינציקע אמביציע איז צו גרינדן א געזונטן געזיכערטן אידישן ישוב אין ארץ־ישראל. דאָס איז פאַר איר א ציל פאַר זיך אליין, — און דאָס וואָס די גרינדונג פון אזא ישוב קאָן גורם זיין, איז ניט איר זאַך.

זיכער וועט דער אגענטור אויך אויסקומען צו רעכענען זיך מיט די פאָליטישע פאַקטאָרן אין איר ארבעט. און זי וועט מוזן דערגרייכן געוויסע גאַראַנטיעס, וואָס זאָלן פאַרלייכטערן איר ארבעט און זיכערן זי.

אָבער ביי איר וועט די פאָליטיק ניט זיין א ציל, נאָר בלויז א מיטל צום ציל. אויף וויפל מען קאָן זי ניט אויסמיידן. דער הויפּט ציל וועט זיין די פאַקטישע אויפבוי ארבעט.

די אויפגאַבע פון דער אגענטור אויף דעם פאָליטישן געביט וועט אזוי זיין א סך א לייכטערע אין פאַר איר וועט זיין גרינגער צו דערגרייכן אירע מעסיקע פאָדערונגען. איר הויפּט ענערגיע וועט זי אזוי קאָנען אָנ־שטרייענען אויף די פראַקטישע אויפגאַבן.

וואָס איז שייך דעם ציוניסטישן צד אין דער אגענטור, וועט ער וואר־שיינלאַך מוזן מאַכן שלום מיט דער לאַגע און צוריקהאַלטן זיך ביי דעם איצ־טיקן מאָמענט פון זיינע ברייטערע פאָדערונגען, ביז די ציט פאַר דעם וועט קומען.

דערפאַר אָבער קאָנען די ציוניסטן באַטראַכטן דעם ציל וואָס די אגענ־שטעלט זיך, פאַר א מיטל צו זייער גרעסערן ציל. א געזונטער, פעסטער און גוט געזיכערטער אידישער ישוב אין ארץ־ישראל, וואָס זאָל כסדר וואַקסן אין צאָל און אין באַדייטונג. וועט שוין במילא ווערן דער פאָליטישער פאַקטאָר, וואָס וועט ווירקן פיל שטאַרקער ווי די איצטיקע קאַמפּן פאַר פאָליטישע דערגרייכונגען.

זאָל נאָר די אגענטור אין א פּוילער מאָס דערפילן די אויפגאַבע וואָס זי האָט אויף זיך גענומען, און צדדים וועלן דאַן קאָנען פאַרבלייבן צופרידן מיט דער שותפות וואָס זיי האָבן געשלאָסן.

צו דער אויפמערקזאַמקייט פון די אידישע אימיגראַנטן מיידלאַך

די קליינע אידישע אימיגראַציע וואָס ווערט נאָך דערלויבט דאָ אין לאַנד, אויסער דער אימיגראַציע פון נאָענטע קרובים, האָט ניט קיין שום יורידישן סטאַטוס. די אידן פון די מזרח אייראָפּייאישע לענדער זיינען פון אונזער אימיגראַציע דעפּאַרטמענט אויסגעטיילט געוואָרן אין א באַזונדער קאַטעגאָריע און זיי ווערן ניט איינגעשלאָסן אין די באַטרעפנדיקע קאַטע־גאָריעס פון די לענדער פון וואַנען זיי קומען, וועלכע ווערן יאָ אריינגעלאָזן קיין קאַנאַדע לויט די רעגולאַציעס פונ׳ם אימיגראַציע דעפּאַרטמענט.

פאַר יעדן אידישן אימיגראַנט, וואָס איז ניט קיין אָפּהייענגיקער נאָ־ענטער קרוב פון א היגן תושב, מוז מען אַרויסבאַקומען א ספּעציעלע דער־לויבעניש פונ׳ם דעפּאַרטמענט. ווייל דער אימיגראַציע מיניסטער ניט באַוויי־ליקן אזא דערלויבעניש, דאַן איז עס פאַרפאַלן.

דעם אידישן אימיגראַנטן היקף פון דער אידי־שע דעפּוטאַטן היפּס און דזשיינקאָב, געלינגט פון צייט צו צייט צו קריגן דערלויבעניש פאַר אזעלכע אידישע אימיגראַנטן פון די דערלויבטע קאַטע־גאָריעס, — הייז ארבעטערנס און פאַרמערס. אונטער די איצטיקע באַדינ־גונגען איז דאָס א גרויסער געוויינס פאַר דער אידישער אימיגראַציע.

עס איז אָבער איצט א סברא, אז דער אימיגראַציע דעפּאַרטמענט האָט בדעה מער ניט אַרויסצוגעבן קיין דערלויבעניש פאַר אידישע הויי־ארבעטערנס. די אורזאַך זאָל זיין, ווייל עס זאָל האָבן געקומען צו זיין אויפ־מערקזאַמקייט, אז די אידישע מיידלאַך אין קומען אהער ווי הויז־ארבע־טערנס גייען גאָר אין די פאַבריקן, און אזוי גייען זיי אריין אין א קאַטעגאָ־ריע וואָס איז אבסאָלוט אומווינשנסווערט פונ׳ם שטאַנדפּונקט פונ׳ם אימי־גראַציע דעפּאַרטמענט.

דער אידישער אימיגראַנטן היקף פאַראיין מוז דערפאַר האָבן א ליסט פון אידישע אימיגראַנטן מיידלאַך וואָס זיינען געקומען ווי הויז־ארבעטערנס און האָבן אָדער באַשעפטיקט זיך מיט דער ארבעט, אָדער געווען ביי זייערע קרובים אין די הייזער, אָדער זיי האָבן חתונה געהאַט, — אלץ זאָכן קענ־ווענלכע דער אימיגראַציע דעפּאַרטמענט האָט ניט וואָס אויסצוזעצן, אזוי לאַנג ווי זיי האָבן ניט קאָנקורירט מיט די איינגעזעסענע ארבעטער אויפ׳ן ארבעטס מארק.

אזא ליסט פון צענדליקער אזעלכע מיידלאַך וועט העלפן דעם פאַר־איין איבערצויגונג דעם אימיגראַציע דעפּאַרטמענט אָנצוהאַלטן די דאָזיקע פּריווילעגיע פאַר אידישע הויז־ארבעטערנס, ווי פאַר אימיגראַנטקעס פון דער זעלבער קאַטעגאָריע פון אנדערע פעלקער.

אין די אינטערעסן פון דער שוין אזוי שטאַרק באַשריינקטער אידי־שער איינוואַנדערונג, ווערן אלע אידישע אימיגראַנטן־מיידלאַך אין מערב קאַנאַדע געבעטן צו מעלדן זיך גלייך פערזענלאַך אָדער שריפטלאַך צום מערב קאַנאַדער אימיגראַנטן היקף פאַראיין, אָנגעבנדיק זייערע נעמען און אדרעסן, — לויט׳ן אויפרוף פונ׳ם פאַראיין פאַרעפנטלאַכט נעכטן אין ״ד. א. וו.״ דער פאַראיין האָט זיי געהאָלפן אריינקומען אהער אין לאַנד, און איצט דאַרפן זיי העלפן, אז אנדערע אידישע אימיגראַנטן זאָלן קאָנען אריינ־קומען אהער.

פאַר די אידישע שולן אין פּוילן

פון דעם באַריכט וואָס דער שליח פון די ״ציש״א״ שולן אין פּוילן האָט אָפּגעגעבן וועגן דער טראַגישער לאַגע אין פּוילן און וועגן דעם מצב פון די איד. שולן אין לאַנד, מוז ווערן קלאָר פאַר יעדן איינעם, וועמען דער גורל פון די אידישע קינדער אין פּוילן איז טייער, אז, וואָס מיר זאָלן ניט האָבן אויסצוזעצן קעגן דער פירערשאַפט פון די שולן, טאָרן מיר אָבער בשום אופן ניט דערלאָזן צום אונטערגאַנג פון די שולן גופא.

זאָלן די דאָזיקע שולן געטריבן ווערן פון מאַטעריעלער נויט צו אונ־טערגאַנג, דאַן בלייבן די איבער צוואַנציק טויזנט קינדער וואָס באַזוכן זיי אָן וועלכער כ׳איז דערציאונג בכלל. זיי וועלן דערצוגען ווערן אין דער פּי־זישער און גייסטיקער שטיין פון דער גאַס, און וועלן ווערן א חרפה ניט נאָר פאַר׳ן פּוילישן אידנטום, נאָר פאַר די אידן פון דער גאַנצער וועלט. די אנטי־סעמיטן וועלן דאַן האָבן א פתחון־פה אָנצוואַוייזן אויף אידישער פאַר־דאַרבנקייט.

מיר טאָרן צו דעם ניט דערלאָזן. דער רוף פון היקף פאַר די ציש״א שולן דאַרף פון אונז געענטפערט ווערן.

באַלפור, דער גרויסער פאַרטיידיקער פון ציוניזם

(דורך דער איד. טעלעגראַפן אגענטור)

פון יעקב דע־האָאַז

ענגלאַנד טרויערט איצט איבער דעם טויט פון א צאָל באַדייטענדע פערזענ׳לאַכקייטן, וועלכע האָבן אלע געלעבט אין דעם קערפּער פון דעם שוואַכן לאַרד באַל־פור. די אידן טרויערן איבער איין מאַן, וועלכער איז געשטאַנען באַזונדער פון די אלע ענגלישע פאַראַלמענטאַרישע פיגורן, דעם באַלפור פון דער דעקלאַראַציע. דער מאַן, וועלכער האָט געשריבן די פאַררעדע צו נחום סאָקאָלאָוו׳ס ״געשיכטע פון ציו־ניזם״, א מאַן, וועלכער האָט געעפנט דעם העבראיישן אוניווערסיטעט אויפ׳ן הר הצופים.

ריכטער ברייַנדייס און איינציקע אנדע־רע צווישן אונז וועלן טרויערן איבער באַלפור׳ן, דעם מאַן פון טאַט, און דר. וויצמאַן פאַרלירט א פריינט, וועלכער איז מיט אים געשטאַנען אין די טעג פון שטר־רעם און דראַנג.

ער וועט אַמליינגסטן בלייבן אין זכרון פון די אידן צוליב דעם וואָס מיר האָבן א באַלפור טאָג, דעם 2טן נאָוועמבער, אין פּאַלעסטינע, וואו מען עפענט א נייע אויב באַלפוריה, און איבער אלעס, ווייל ער האָט געגעבן זיין אונטערשריפט צו יענער דעק־לאַראַציע, וואָס האָט געעפנט א נייע און אומפאַרגלייכבאַר קאַפּיטל אין דער אידי־שער געשיכטע.

איך געדענק אים נאָך אלץ א מאַן מיט דעם נאָמען ארטור דזשיימס באַלפור, סעקרעטאַר פון אינלאַנד, אין דיי טעג פון דעם־געזעלשאַפטלאַכן שטורעם און דראַנג אין מיין יוגנט, ווען די טעגלאַכע צייטונ׳גען האָבן יערן אינדערפרי באַריכטעט וועגן אבזריות אין אירלאַנד.

איך האָב צום ערשטן מאָל געהערט וועגן באַלפור׳ן אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם ציוניזם, אין יאָר 1899. זיין פעטער, לאָרד סאַליסבורי, האָט ערנעץ געמאַכט א דער־קלערונג צו גונסטן דעם ציוניזם. די דאָ־זיקע אידייע ״קומט״ האָט ער אויסגעז פאַרזיכערט און די דאָזיקע פראַזע אין געל׳ל איבערענענגען פון מויל צו מויל. עס האָט זיך אנגעפאַנגען א פאַראַלמענ־טאַרישע קאַמפּאַניע, און יאָזעף קעווען, האָט פאַרגעשלאָגן, אז די ענגלישע ציר־ניסטישע פערדעראַציע זאָל דורכפירן א אנקעטע צווישן די פאַראַלמענטקאַנדידאַ־טען וועגן זייער שטעלונג צו דעם ציוני־זעם. ארום אכציק פון זיי האָבן זיך ארויס־געזאָגט צו גונסטן.

אין יענער צייט האָט באַלפור שפּילנ׳דיק אין א געוויסן טאָג גאָלף, געבעטן זיין שפּיל פאַרטנער אויסצופאַרשן די אינער־לאַכע זייט פון דער ציוניסטישער באַוועג־גונג. דער דאָזיקער שפּיל פאַרטנער איז גע־ווען א פריינד פון דעם רעדאַקטאָר פון דעם זשורנאַל ״גאָלפינג״, אין וועלכן לע־אָפּאָלד י. גרינבערג, איז געווען באַטיי־ליקט. גרינבערגס ציוניסטישע אינפאָרמא־ציע איז געווען פאַר באַלפור׳ן אזוי צו־פרידענשטעלנד, אז די ציוניסטן האָבן אין גיכן געקראָגן א וויכטיקן אנבאַט פון רע־גירונגס אונטערשטיצונג, אויב די אָרגא־ניזאַטאָר פון דער ״פרימראָז ליג״ וואָלן וועלן אונטערנעמען דאָס אָרגאַניזירונג פון ציוניזם אין ענגלאַנד. איך ווייס ניט פאַר־וואָס, אָבער מיר האָבן זיך אָפּגעזאָגט, ניט געוואָלט אָננעמען דעם דאָזיקן גו־טען וואונדערבאַרן אנבאַט. אין דעם ליכט פון די געשעענישן, זעט מען אויס, אז דער דאָזיקער פעלער איז געמאַכט געוואָרן צו־ליב פאַרזיכטיקייט אָדער שרעק.

ווען מיר וואָלטן דעמאָלט אָננעמען דעם נאָמען ארטור דזשיימס באַלפור, צען יאָר פאַרשנעלערט דר. הערצל׳ס טע־טיקייט: עס וואָלט אויפגעקלערט דאָס, דעם אנבאַט, דאָס וואָלט דאָס אשר אויף אויפקלערונג און סטאַביליזירונג, נעמלאַך, אין ענגלאַנד׳ס שטעלונג לגבי דעם ציוני־זעם. אָבער דער דאָזיקער אינצידענט באַ־וויזט, אז ענגלאַנד׳ס אינטערעס אין דער אידישער פּאַלעסטינע האָט זיינע וואָרצלען ניט אין דער וועלט מלחמה.

צי באַלפור האָט זיך דערמאַנט אין דעם דאָזיקן אמאָליקן אינטערעס פון ענגלאַנד צום ציוניזם, ווען ער האָט צום ערשטן מאָל דיסקוטירט מיט דר. וויצמאַן אין מאַנטשעסטער וועגן ציוניזם, דאָס קאָן בלויז וויסן אַליין זאָגן. באַלפור האָט באַלאַנגט צו דער ״פערטער פאַרטיי״, וועלכע איז אזוי גערופן געוואָרן, ווייל זי האָט געהאַט בלויז פיר מיטגלידער, וועלכע האָבן געוואָלט פאַרווירקלאָכן די טעאָריעס פון דיזראַעלי׳ן, נעמלאַך, אז די אריסטאָק־ראַטן זיינען די פאַרטיידיקער פון די אר־בעטנדיקע מאַסן. צוויי אנדערע פון דער דאָזיקער גרופּע האָבן זיך אויך דערקלערט, פאַר׳ן ציוניזם, דער פערטער, וועלכער איז געשטאָרבן איידער דער ציוניזם איז גע־וואָרן אַן ״אישו״, איז געווען דער פאָטער פון ווינסטאָן טשערטשיל.

באַלפור האָט אויפגענומען די אידייע פון ציוניזם אין יאָר 1916, דאַמאָלט ווען סער מאַרקס סאַיקס, האָט די אידייער גע־לאָזט פאַלן, בעת זיינע פאַרהאַנדלונגען מיט דעם אַריענט. דער פרעמיער מיניס־טער, אסקוויטה, האָט זיך געשפּילט מיט דער אידייע אין 1914 און דער ענגלישער אַמבאַסאַדאָר אין וואַשינגטאָן, ספּרינג רייס, האָט דיסקוטירט אסקוויטהס אידייע מיט ריכטער בראַנדייס אין וואַשינגטאָן, אין דעם יאָר 1924. פאַר דעם ענגלישן מלחמה קאַבינעט איז דעריבער אין יאָר 1916—1917 דער אינהאַלט פון דער אי־דייע געווען קלאָר, אָבער די פאַרטיידיקונג פון דער אידייע, האָט מיט זיך פאַרגע־שטעלט א פראָבלעם.

און דאָ האָט מען געדאַרפט באַטראַכטן ניט בלויז געהיימע פּאָליטישע אָפּמאַכן, נאָר מען האָט אויך געמוזט נע־מען אין אַכט די פאַרשידענע אידישע ריכ־טונגען: דעם אחד׳העם׳יזם, וואָס איז דער קולטור ציוניזם; דאָס אָרטאָדאָקסישע אי־דענטום, מיט דעם רב הכולל דר. הערץ אָן דער שפּיץ; די ציוניסטישע עקזעקוטיווע וואָס האָט מיט זיך פאַרגעשטעלט די פאָ־ליטישע באַוועגונג, און די נרויסע מאַסע אידן וואָס וואָלטן זיך אַרויסגעזאָגט קעגן יעדער ענגלישער פּראָקלאַמירונג באַגריי־דעט אויף דער טעאָריע פון דער אידישער אמיצווידרדנהייט אין גלות.

באַלפור פערזענלאַכע דאָלע אין דער פאַרמילירונג פון דער דעקלאַראַציע איז נאָך אלץ ניט גאַנץ קלאָר. אלס אויסלענ־דישער מיניסטער האָט ער געגעבן זיין פיל־באַדייטנדיקע אונטערשפּירט צו דער דעקלאַראַציע. אָבער זיין שטעלונג איז שוין געווען גאַנץ קלאָר. אין מאַי 1917 האָט ער געזאָגט צו ריכטער בראַנדייס אין וואַשינגטאָן ״איך בין א ציוניסט״. דאָס האָט באַשלאָסן זיין האַנדלונג און זיין שטעלונג. ער איז ניט געווען א ניט־אידי־שער סימפּאַטיקער פון דער אידייע. ער איז געווען איינער פון אונז. אין קיין שום זאַך וואָס האָט שפּעטער פּאַסירט האָט ניט געענדערט זיין מיינונג, און האָט ניט אָפּגעשוואַכט זיין אונטערשטיצונג פאַר׳ן אידעאַל, אלס א ניט־אייד איז ער געקומען צו ציוניזם, ווי מאַקס נאָרדוי, א שטאַרק אסימילירטער איד, איז געווען א ציוניסט א פראַגע און א וויכטיקע פראַגע פון באַלפורס גייסט איז געווען אין יאָר 1919, ווען ער האָט געדאַרפט צווינגען דעם קריגס אפּס צו אנערקענען אז אין פּאַלעסטינע מוזן גילטן די באַשלוסן פון דעם אויסלענדישן אפּס און אויף פון דער שלום קאָנפערענץ, אויף דער סעסיע אין פאַריז איז אָנגענו־מען געווארן א פאַסיקע רעזאָלוציע, נאָכ־דעם ווי ריכטער בראַנדייס האָט באַריכ־טעט וועגן דעם, ווי אזוי די ענגלישע מיי־ליטערישע מאַכט איז פּאַלעסטינע האָט זיך ניט אומגעקוקט אויף דער באַלפור דעקלאַראַציע, און ווי אזוי זייער נאָכגעב טעטיקייט איז ניט געווען אין אָנקלאַנג מיט די באַשלוסן פון דעם ענגלישן רע־גירונגס־קאַבינעט.

מיט זיין קיל און איבערלייגנט אופן האָט ער געבעטן פּראָפעסאָר פראַנקפורטן אז ער זאָל אנשרייבן דאָס וואָס ער האָלט אז באַלפור, אלס אויסלענדישער מיניס־טער, מיטטיילן דעם קריגס אפּס וועגן אינסטרוקציעס אין פּאַלעסטינע. צוליב דער דאָזיקער קלאָרער דערקלערונג איז גע־צוינגען געוואָרן די אויפטראַקטאַטיוס צו דע פּאַפּאַקט, אז די ציוניסטישע פּאָליטי איז שוין ״א דערלייטקייט זאַך״, און וואָס האָט געפירט צו דער רעזיגנאַציע פון מר. גבריאל אין פון א סך ענגלישע באַאַמטע אין פּאַלעסטינע.

לאָרד באַלפור האָט פאַרשטאַנען, דאָס וואָס ריכטער בראַנדייס האָט דאַמאָלסט געפאָדערט, נעמלאַך ״אז די אידן זאָלן האָבן דאָס רעכט צו זיין טעטיק אין פּאַ־לעסטינע״, און וועגן עס וועט זיי געגעבן ווערן די דאָזיקע רעכט וועלן זיי שוין טאָן די ארבעט.

א. באַנק דער דאָזיקער שטעלונג פון באַלפור׳ן, האָט ער מיט איינעקע וואָכן צוריק דורכגעפירט זיין לעצטע געזעל־שאַפטלאַכע האַנדלונג, אונטערשרייבנדיק ציוואַמען מיט גענעראַל סמוטס און לאָיד דזשאָרדזש, א סטייטמענט צו דער ענגלי־שער רעגירונג, פאָדערנדיק אן אונטערזו־כונג אין פּאַלעסטינע, וואָס זאָל גיין ווייי־טער אין טיפער, ווי די אונטערזוכונג וואָס איז ניט לאַנג צורוק געמאַכט געוואָרן פון דער פאַלעסטינער אונטערזוכונג קאָמיסיע, יועמעס באַריכט מיר דערוואַרטן איצט מיט נייגעריקייט.

עס זיינען פאַראַן אועלכע ווי דעווערענד דזשאָן העינס האָלמס וועלכע זעען אין באַלפורס דעקלאַראַציע א מאַכינאַציע און א סענטימענט קענען ליבעראַלישן. עס זיי־נען פאַראַן אנדערע, וועלכע, אזוי ווי איך, באַטראַכטן באַלפור׳ן אלס א הויר־דיינקענ־דיקן מענשן, וואָס האָט זיך אין פאַלק, נאָר וועלכער האָט, דורך אַן אָפּענער אונטערשטיצונג פון דעם ציוניסטישן אידעאַל, איבערגע־שפּרייזט א בריק, אויף וועלכער מיר האָבן פריער אפילו ניט גע׳חלומ׳ט צו טרעטן.

עס זיינען ניט געווען קיין צוריקגעהאַל־טענע שריט אין באַצוג צו זיין ציוניזם. עס איז ניט געווען קיין פּיל־אַזאָפיישער צווייוויקלונג. אין דזשאָן פון זיין גלויבן, אז די וועלט איז שלעכט די אירן א מאָס פון גערעכטיקייט. וואָרים ער האָט דאָס אַרויסגעשריבן אין דער מלוכה. מיט וואָס דאָס אַרויסגעשריבן אין דער מלוכה,